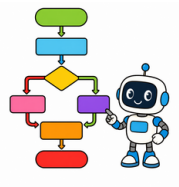

חומרי לימוד לחידון
אלוף השפה העברית

במסגרת התכנית העירונית "רק מילה בעברית" לעידוד וטיפוח השפה העברית בבתי הספר היסודיים באשדוד.

בינה מלאכותית וטכנולוגיה

אלגוריתם

פֵּרוּש: סדרת הוראות מוגדרת מראש שהמחשב מבצע בדי לפתור בעיה או לבצע משימה.

דוגמה: אפליקציית המפות משתמשת באלגוריתם כדי למצוא את הדרך הקצרה ביותר לבית הספר.

למידת מכונה (Machine Learning)

פֵּרוּש: יכולת של מחשב ללמוד ולהשתפר בעצמו מתוך מידע, ללא תכנות ישיר.

דוגמה: כלי שהמחשב רואה יותר תמונות של חתולים, הוא לומד לזהות אותם טוב יותר.

מודל שפה גדול (LLM - Large Language Model)

פֵּרוּש: מערכת בינה מלאכותית שאומנה להבין וליצור טקסט בשפה אנושית.

דוגמה: בקשתי ממודל שפה לכתוב פתיחה לסיפור על דרקון, והוא כתב לי פתיחה מדהימה.

פרומפט (הנחיה)

פֵּרוּש: ההוראה או השאלה שכותבים לבינה המלאכותית בדי לקבל ממנה תשובה.

דוגמה: כתבתי פרומפט ברור: "הסבר לי בקצרה איך עובד קשת בענן".

זיוף עמוק (Deepfake)

פֵּרוּש: ניצול לרעה של טכנולוגיה מתקדמת ושל בינה מלאכותית ליצירת תמונות, סרטונים או קולות מזויפים שנראים ומשמעים אמיתיים לחלוטין.

דוגמה: מישהו יכר סרטון מצוית של אדם מפורסם שאומר דברים שמעולם לא אמר, כדי להטעות את הצופים.

פייק ניוז (חדשות כזב)

פֵּרוּש: ידיעות שקריות המופצות ברשתות החברתיות במטרה להטעות או לעורר סערה.

דוגמה: לפני שעולמים הלאה הודעה מפתיעה, כדאי לבדוק שהיא לא פייק ניוס.

אבטחת מידע (סייבר)

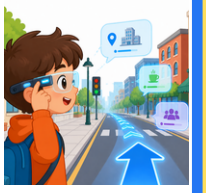
פֵּרוּש: הגנה על מחשבים, רשתות ומידע מפני פריצות וגניבות.

דוגמה: סיסמה חלקה וקשה לנחש היא חלק חשוב מאבטחת מידע.

מציאות רבודה (AR)

פֵּרוּש: טכנולוגיה המשלבת שכבה דיגיטלית של מידע, גרפיקה או אובייקטים תלת-ממדיים על גבי מה שהמשתמש רואה בעולם האמיתי, בזמן אמת. במשקפי בינה מלאכותית (AI) המצלמות והחיישנים קולטים את הסביבה, והבינה המלאכותית מחליטה איזה מידע להציג ומתי.

דוגמה: במשקפי בינה מלאכותית חיצי ניווט מופיעים מעל הרחוב ומראים לאן ללכת ותרגום סימולטני של דובר בשפה זרה מופיע כבועות מול העיניים.

חיישן (סנסור)

פֵּרוּש: רכיב אלקטרוני שמזהה שינויים בסביבה (כמו חום, אור או תנועה) ומעביר מידע למחשב.

דוגמה: דלת הסופרמרקט נפתחת לבד כי חיישן מלהה שמישהו מתקרב אליה.

אוטומציה

פֵּרוּש: ביצוע פעולות באופן אוטומטי על ידי מבונות או תוכנות, ללא צורך בהתערבות אדם.

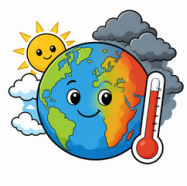

דוגמה: לקוח שולח מייל לכתובת השירות ומנגנון אוטומטי בבלי בינה מלאכותית ממיין את הפנייה, מעביר אותה למשרד הרלוונטי ושולח ללקוח אישור בוואטסאפ, הכול בלי שאדם יתערב.

מזג אוויר וסביבה

שינוי אקלים

פֵּרוּש: השינויים המתמשכים בטמפרטורות ובדפוסי מזג האוויר בגלובוס לאורך עשרות ומאות שנים.

דוגמה: בגלל שינוי אקלים, הקיץ במקומות רבים הופך לארוך ולחם יותר.

התחממות גלובלית

פֵּרוּש: העלייה הממוצעת בטמפרטורת כדור הארץ כתוצאה מפעילות אנושית.

דוגמה: חוקרים מודדים את הטמפרטורה בעולם כדי לעקוב אחרי ההתחממות הגלובלית.

אטמוספרה

פֵּרוּש: שכבת הגזים המקיפה את כדור הארץ ושומרת על החיים בו.

דוגמה: בלי האטמוספרה לא היה אפשר לנשום על כדור הארץ.

אפקט החממה

פֵּרוּש: תהליך שבו גזים באטמוספרה לוכדים את חום השמש ומונעים ממנו לצאת לחלל.

דוגמה: בגלי הפלסטיק של מכוניות כמו פחמן דו-חמצני לוכדים חום באטמוספרה ומחלקים את אפקט החממה.

אירוע קיצון

פֵּרוּש: תופעת מזג אוויר חריגה ובעוצמה גבוהה (כמו גל חום בבד, שיטפון עז או סופה חזקה).

דוגמה: תופעת אל ניניו, התחממות של מי האוקיינוס השקט, עלולה לגרום לאירועי קיצון: בשמי עוד באזור אחד ויובש קיצוני באזור אחר.

משקעים

פֵּרוּש: כל צורה של מים היורדים מהעננים אל הקרקע (גשם, שלג, ברד).

דוגמה: בתורפ יורדים משקעים רבים, והמאגרים מתמלאים במים.

מיחזור

פֵּרוּש: עיבוד מחדש של פסולת בדי ליצור ממנה מוצרים חדשים. חשוב למיין את הפסולת המוצקה לפחים בצבעים שונים, כך שכל סוג פסולת מגיע למיחזור המתאים.

דוגמה: רכב ישן שהפסיק לנסוע נמחצר: מפרקים אותן, ממיסים את המתכת, וההפלדה משמשת ליצירת מוצרים חדשים.

קיימות

פֵּרוּש: אורח חיים ששומר על משאבי הטבע בדי שיספיקו גם לדורות הבאים: מחזרים, חוסכים בנייר ובחשמל, נוסעים בתחבורה ציבורית וברכבות בדי לצמצם שריפת דלק, וכן הלאה.

דוגמה: משפחה שמפרידה פסולת למיחצור, חוסכת חשמל ונוסעת ברכבת במקום ברכב פרטי פועלת למען קיימות.

אנרגיה ירוקה (מתחדשת)

פֵּרוּש: אנרגיה שמפיקים ממקורות טבעיים שלא נגמרים (במו שמש, רוח ומים).

דוגמה: על גג בית הספר יש פאנלים שמפיקים אנרגיה ירוקה מאור השמש.

בצורת

פֵּרוּש: תקופה ממושכת שבה יורדים הרבה פחות גשמים מהרגיל, המובילה למחסור במים.

דוגמה: בשנת בצורת הנשם יורד מעט, והשדות נאלצים למים.

ממשל, מדינה ואזרחות

כנסת

פֵּרוּש: בית הנבחרים של מדינת ישראל, שבו מחוקקים חוקים.

דוגמה: בכנסת יושבים 120 חברי כנסת שמצביעים על הצעות ומחליטים על נושאים חשובים למדינה.

קואליציה

פֵּרוּש: סיעת הרוב בבנסת המרביבה את הממשלה.

דוגמה: כמו כמה חברים שמחליטים לשחק יחד באותה קבוצה, כך סיעות מצטרפות לקואליציה.

אופוזיציה

פֵּרוּש: חברי הבנסת שאינם חלק מהממשלה ומבקרים את פעילותה.

דוגמה: האופוזיציה שואלת שאלות ובודקת איך הממשלה עובדת.

חוק

פֵּרוּש: כלל מחייב המאשרור על ידי בית הנבחרים שכל האזרחים חייבים לציית לו.

דוגמה: חוק התעבורה קובע שחייבים לחגור חגורת בטיחות בנסיעה.

דמוקרטיה

פֵּרוּש: שיטת ממשל שבה השלטון נבחר על ידי העם והאזרחים נהנים מזכויות וחירויות.

דוגמה: בדמוקרטיה כל אחרת בוחר יכול להצביע ולהשמיע את קולו.

בחירות

פֵּרוּש: תהליך שבו האזרחים בוחרים את נציגיהם לשלטון.

דוגמה: במשטר דמוקרטי לכל אזרח יש זכות וחובה להצביע בבחירות ולבחור את נציגיו.

בג"ץ (בית המשפט העליון)

פֵּרוּש: הערכאה המשפטית הגבוהה ביותר בישראל, העוסקת גם בעתירות אזרחים נגד רשויות המדינה.

דוגמה: אזרח שחושב שנעשה לו עוול יכול להגיש לבג"ץ.

תקציב המדינה

פֵּרוּש: התוכנית הכלכלית השנתית של הממשלה המפרטת את הכנסותיה והוצאותיה.

דוגמה: בתקציב המדינה מתלבטים כמה כסף יקבלו בתי ספר, כבישים ובתי חולים.

שר / משרד ממשלתי

פֵּרוּש: גוף ביצועי הממונה על תחום מסוים במדינה (כמו חינוך, בריאות או ביטחון).

דוגמה: שר החינוך אחראי על משרד החינוך ועל בתי הספר.

ריבונות

פֵּרוּש: הזכות של מדינה לנהל את ענייניה באופן עצמאי ללא התערבות ממדינות אחרות.

דוגמה: למדינה ריבונית יש דגל, מטבע, חוקים וממשלה משלה.

כלכלה ועולם העבודה

אינפלציה

פֵּרוּש: תהליך מתמשך של עליית מחירים בכלית המביא לירידה בערך הכסף.

דוגמה: בגלל האינפלציה, ירידה שנתית בשנה שעברה סו שקלים עולה עכשיו יותר.

ריבית

פֵּרוּש: המחיר שמשלמים על שימוש בכסף של אחרים (למשל, תשלום נוסף שלוקח הבנק על הלוואה).

דוגמה: אבאו לקח הלוואה מהבנק, והחזיר לבנק את הכסף ועוד ריבית.

מניות

פֵּרוּש: חלק בעלות בחברה מסחרית הנמכר לציבור.

דוגמה: אם קונים מניה של חברה, הופכים לבעלים של חלק קטן ממנה.

בורסה

פֵּרוּש: שוק מאורגן שבו נסחרות מניות, איגרות חוב וניירות ערך.

דוגמה: בבורסה קונים ומוכרים מניות של הרבה חברות.

הייטק

פֵּרוּש: תעשיית הטכנולוגיה המתקדמת (כמו תוכנה, סייבר וביוטכנולוגיה).

דוגמה: אמא של מבר שלי עובדת בהייטק ומפתחת אפליקציות.

יוקר המחיה

פֵּרוּש: רמת המחירים של מוצרים ושירותים בסיסיים ביחס להבנסה הממוצעת.

דוגמה: כשיוקר המחיה עולה, קשה יותר לקנות את כל מה שיש ברשימת הקניות.

ייבוא וייצוא

פֵּרוּש: קניית מוצרים ממדינות אחרות (ייבוא) ומכירת מוצרים למדינות אחרות (ייצוא).

דוגמה: החנות מייבאת בגדים מתו"ל, והמפעל מייצא שוקולד למדינות רחוקות.

סטארט-אפ (חברת הזנק)

פֵּרוּש: חברה צעירה המוקמת בדי להפוך רעיון טכנולוגי חדשני למוצר.

דוגמה: סטארט-אפים ישראלים הצליחו בעולם, כמו אופליקציית הניווט וויז והדיסק און קי.

חוב

פֵּרוּש: סכום בסף שגורם אחד חייב לגורם אחר.

דוגמה: אם חבר שאל ממני עשרה שקלים, יש לו חוב אליי.

יזמות

פֵּרוּש: היבולת והיוזמה להקים עסק, פרויקט או רעיון חדש.

דוגמה: ילדה שמכרה לימונדה לשכנים הראתה יזמות.

ביטחון, יחסים בינלאומיים וכללי

פרוקסי

פֵּרוּש: גורם או ארגון הפועל בשם מדינה אחרת ומטעמה, למשל קבוצה חמושה שהיא מפעילה.

דוגמה: בתחקשות מדברים על "מלחמת פרוקסי" כשמדינה נלחמת דרך אויבן שפועל בשמה.

דיפלומטיה

פֵּרוּש: ניהול יחסים, משא ומתן והסכמים בין מדינות בדרכי שלום.

דוגמה: בדיפלומטיה פותרים בעיות בשיחות ובמשא ומתן, ולא בריב.

הסכם שלום

פֵּרוּש: חוזה רשמי בין מדינות המסיים מצב מלחמה ומכונן יחסים ידידותיים.

דוגמה: בהסכם שלום מדינות מבטיחות לחיות זו לצד זו בשקט.

סנקציות

פֵּרוּש: עיצומים ועונשים בלבליים או מדיניים שמדינות מטילות על מדינה אחרת.

דוגמה: מדינות מסכימות להטיל סנקציות כדי לעודד מדינה אחרת לשמור על הכללים.

הסלמה

פֵּרוּש: החמרה הדרגתית במצב מתוח, בסכסוך או בלחימה.

דוגמה: כשוויכוח בין שני ילדים נהיה חריף יותר ויותר, אפשר לומר שיש הסלמה.

הפסקת אש

פֵּרוּש: הסכמה זמנית או קבועה בין צדדים לוחמים להפסיק את הירי.

דוגמה: כשהשופט שורק והשחקנים עוצרים, זה נקרא כמו הפסקת אש בין צדדים.

הרתעה

פֵּרוּש: יצירת איום אמין שגורם לירוב להימנע מביצוע פעולה תוקפנית.

דוגמה: שלט "שימו לב, יש מצלמות בדרך" יוצר הרתעה בקרב הנהגים ומונע נסיעה במהירות גבוהה.

סיוע הומניטרי

פֵּרוּש: עזרה במוצרי יסוד (מזון, תרופות, מחסה) הניתנת לאוכלוסייה במצבי חירום או אסון.

דוגמה: אחרי רעידת אדמה מדינות שולחות מזון ותרופות כסיוע הומניטרי.

בריאות הציבור

פֵּרוּש: תחום העוסק בהגנה על בריאות כלל האוכלוסייה ומניעת מחלות.

דוגמה: חיסונים ורחיצת ידיים הם חלק מבריאות הציבור.

מגיפה

פֵּרוּש: התפשטות מהירה של מחלה מדבקת בקרב אנשים רבים באזור נרחב או בעולם כולו.

דוגמה: בזמן מגיפה, הרופאים מבקשים לשטוף ידיים ולהישאר בבית כשחולים.